

Script opening symposium Wijs naar de wet – Wijzer met verhalen - 24 maart 2026

Met Anouk Saleming, Bart van Rosmalen, Marjolein van Tunen, Dave van den Nieuwenhof, Paul Mbikayi en Caroline Wiedenhof

Caroline:

Uit het voorwoord van mijn boek *Uit de knoop*.

Wat is er aan de hand met het beroep ambtenaar? Het verhaal dat de beroepsgroep vooral bestaat uit volgzame, oncreatieve, saaie figuren is oud en hardnekkig. Op feestjes zeggen ambtenaren liever dat ze jurist zijn, of data-analist, managementondersteuner, politievrouw, projectmanager, ingenieur of communicatieprofessional. 'Ik ben ambtenaar' klinkt een beetje ongezellig.

Toch staan ambtenaren in het volle leven en dat leven is flink in beweging. We buitelen van crisis naar crisis, dreigingen stapelen zich op, oorlogen komen dichtbij. Ondertussen is het vertrouwen in 'de overheid' kleiner dan ooit. Dat leidt voor ambtenaren tot prangende vragen. Wat is het goede om te doen? Hoe weeg je je morele principes en wat doe je in specifieke gevallen, hier, nu, in relatie met 'de politiek' of een burger die tegenover je staat?

Was er maar een taal die ruimte biedt om vrij en associërend over ons beroep te denken vanuit de werkelijkheid van alledag, heb ik vaak gedacht. Een taal die niet wetenschappelijk, droog of tot in de puntjes correct is. Een taal die zoekt en sprankelt. Zo een 'zoektaal' moet toch te vinden zijn in verhalen van ambtenaren over wat zij meemaken en waaruit zij inspiratie halen, zo dacht ik.

(Bron: *Uit de Knoop, verhalen van een veranderende overheid*, 2026)

Er zijn woorden - Bart en Anouk

Er zijn woorden die raken
Er zijn dezelfde woorden die niets zeggen

Woorden kunnen gevuld zijn of leeg
Woorden kunnen barsten
Ze kunnen openscheuren, lekken
Ze kunnen hun laatste adem uitblazen, leeglopen en sterven

Elk levend woord weegt minstens 21 gram
Daarom vind ik het zo zwaar om echt te zeggen wat me in hemelsnaam bezielt
Weet je wel wat alleen 'in hemelsnaam' al weegt?

Ik ben voorzichtig met wat ik zeg
Geen enkel woord mag barsten
omdat ik het zomaar laat vallen
omdat ik het gewicht verkeerd heb ingeschat

Ik ben bang dat mijn woorden sterven
tussen mijn mond en jouw oor

(tekst: Anouk Saleming)

Caroline:

Ik wil jullie meenemen in een aantal verhalen uit het boek 'Uit de Knoop.' Er staan 26 verhalen in het boek, en 26 brieven waarin ik daarop reageer. Het eerste verhaal is van Marjolein.

Marjolein:

Toen ik werd gedetacheerd als programmamanager trof ik zestien belangenverenigingen die vooral druk waren met stelling nemen over elkaar. Ik heb benoemd dat we zo niet verder zouden komen. Vanaf toen ben ik elke vergadering begonnen met ethische gespreksregels. 'Eerst begrijpen dan begrepen worden.'

'Wees nieuwsgierig.'

'Stel vragen.'

'Wees beknopt.'

'Houd het bij jezelf.'

Dat soort dingen. Langzamerhand ontstond er een lerende gemeenschap. Dat was heel moedig van iedereen, vooral van de voorzitter, die mij de ruimte gaf voor een aanpak waar hij zelf niet direct het meeste vertrouwen in had.

In het rapport voor de minister heb ik dit mooie leerproces proberen te vangen in 'blauwe' managerstaal. Maar dat deed er helemaal geen recht aan. Dat heeft me geleerd dat we in ons werk als ambtenaar meerdere talen moeten kunnen spreken: de taal van beleid en bestuur, de taal van de praktijk en de taal die met elkaar wordt ontwikkeld in lerende netwerken.

(Bron: Uit de Knoop, verhalen van een veranderende overheid, 2026)

De rebel – Bart en Anouk

Anouk:

Ik zou zo graag iets doen of zeggen dat dwars tegen alles in beweegt, ik zou willen óntregelen, in één klap de druk van de regelketel halen met woorden als vuurwerk, dat je vol treft, in je hoofd of je hart, of allebei, zodat het hier, meteen gevaarlijk wordt voor je ziel: 'pas op, u kunt geraakt worden door rondvliegende mooie woorden'

(muziek) ik ben gek op regels, ja echt, ik ben gek op regels, als ze tenminste zin hebben, ik wil graag zin hebben, zin krijgen, zin houden,

ik wil ín het moment zijn, ik wil nu, hier, in dít moment zijn, maar waarom heb ik dan zo vaak het gevoel dat ik achter mezelf aanhol met de tijd op mijn hielen? ik zoek naar woorden, maar woorden zijn net als mensen, ze draaien om alles heen, roepen om het hardst,

stamelen, benaderen, maar durven niets, bovendien komen de juiste woorden bij mij altijd te laat, pas op de terugweg op de fiets weet ik wat ik had kunnen zeggen,

‘geduld is een schone zaak’, zeggen ze, maar ik wil mijn handen juist vuil maken als het moet, met modder gooien naar schone schijn, ik wil alles durven, alles doen wat niet mag, de hele dag, de hele dag¹,

ik wil dansen op de plek der moeite, parels van zweet als grootste rijkdom zien, ik wil cijfers en methodes loslaten, want hoe meer ik vasthoud, hoe minder goed ik mezelf kan dragen, ik wil mijn handen, mijn hoofd, mijn agenda, leeg maken en dan die heerlijke leegte in duiken, vrij zwemmen door die zee van mogelijkheden, ook tegen de stroom in, ik wil me als een vis in het water voelen, mijn blik verruimen en me niet als een sardientje laten inblikken door protocollen, competenties en afvinklijstjes, (pauze: Bart: is er iets?)

ik wil niet meer, ik wil niet meer, ik wil geen handjes geven, ik wil niet zeggen elke keer jawel mevrouw, jawel meneer,...²

ik wil in verbinding staan, vertrouwen hebben, ver-binding, ver-trouwen,

ik wil dat ‘verre’ weer dichterbij halen, en ik weet best dat dichterbij dan huid niet kan en dat alles een grens heeft en dat woorden afstand juist groter kunnen maken, dus misschien heb ik jullie al lang van me weggejaagd met al mijn gepraat en dat zou ik erg vinden, want ik wil niet enkel mededelen, ik wil echt delen, stil staan bij wat er nodig is, bij wat jij nodig hebt,

dus ja, ik wil heus ook luisteren, echt, ik wil me aan regels houden, want ik ben gek op regels, ik houd van regels, als ze tenminste zin hebben, of had ik dat al gezegd? (pauze: Bart: ja dat had je al gezegd) sommige dingen kun je niet vaak genoeg zeggen en andere dingen zouden we niet zo vaak moeten zeggen, ik voer zo vaak een gesprek dat ik al ken, ik wil niet steeds hetzelfde gesprek voeren, ik zou er een bordje bij willen zetten: ‘verboden te voeren dit gesprek, wordt al genoeg gevoerd’, ik zou veel liever de stilte willen voeren, tussen de regels door willen luisteren, en ik baal er zelf ook van dat ik zo veel regels tekst nodig heb om iets over stilte te zeggen, om iets duidelijk te maken wat ik misschien niet eens in woorden kán vangen, omdat woorden net een visnet zijn, waarbij het mooiste tussen de regelmaten door glipt en het kostbaarste er in verstrikt raakt,

maar ik zoek naar de juiste woorden en ik kan niet enkel rechte efficiënte routes nemen, een rechte lijn leidt nergens toe, alleen naar een einde, en ik wil dat elk moment een nieuw begin is, ik wil dwalen, broodjes smeren met de beren op mijn weg, ik wil niet alleen lineair denken, in mijn dromen zit ook nooit een lijn en ik droom graag, ik wil met mijn blote handen lijnen tot cirkels buigen, een cirkel heeft geen hoeken waarin ik me kan verstoppen, ik wil zichtbaar worden, zichtbaar maken, niet aarzelen, niet uitstellen tot morgen, want soms is het juiste moment nu!

(tekst: Anouk Saleming)

¹ Citaat uit het gedicht ‘Ik ben lekker stout’ van Annie M.G. Schmidt

² Idem

Dave:

Ik zag een jongen staan.

Ik zag een jongen staan naast de ingang van mijn ministerie. Hij droeg een wit shirt met grote rode vlekken, en een zwart mondkapje dat zijn halve gezicht bedekte. In zijn handen een bordje met de tekst 'Silence is killing'. Ik schrok en dacht: is dat nou nodig? Ik aarzelde, maar stapte toch op hem af. Ik zag boosheid,

verdriet en wanhoop. Ik vroeg wat hem bewoog. Hij vertelde over het onrecht dat hij zag. De genocide in Gaza, het voortdurend geweld tegen Palestijnen zonder serieus ingrijpen door Nederland en andere landen. Hij begreep niet waarom er al negentien sanctiepakketten waren ingesteld tegen Rusland, we alles deden om de Russische aanval op Oekraïne te veroordelen, bestraffen, tegen te houden. Dat iedereen zich daarover uitsprak, terwijl er wordt gezwegen over de oorlogsmisdaden tegen de Palestijnen en de aanvallen van Israël op andere landen. Hij zei: 'Ik sta hier vanwege dit onrecht.' Ik bedacht me hoe wanhopig, en ook hoe moedig je moet zijn om zo jong, zo alleen, bij het ministerie te gaan staan.

(Bron: Uit de Knoop, verhalen van een veranderende overheid, 2026)

Stad van woorden - Bart en Anouk

Anouk:

Er is een stad
gebouwd met woorden
de zwaarste vormen het fundament
een stad gebouwd op
genade, berusting, verantwoordelijkheid, bezwaarschrift
hoe hoger het gebouw
hoe lichter de taal
zwaluwstaartje, zeebries, hagelslag, kattenbel
wie veel woorden heeft
is hier schatrijk
en bouwt de hoogste torens
er is een man wiens woordenschat tot aan de hemel rijkt
hij heeft woorden als
melkboerenhondenhaar, koolwaterstofverbinding, privacyverklaring, verdonkeremanen
niemand heeft hem ooit achter zijn muren van taal gezien

er zijn ook mensen die hebben niets
of slechts wat kleine lettertjes,
misschien twee woordjes
die makkelijk wegwaaien
ze leggen zich te slapen in de schaduw van de woordpaleizen
slapen met hun hoofd op
zwanenhals, theezeefje, prietpraat, wiebelkous, waarschijnlijk wel
ze kruipen tegen elkaar aan
ruiken elkaars nabijheid

en hebben lief
lief en stil
(tekst: Anouk Saleming)

Paul (geluidsfragment):

Ik woonde in het asielzoekerscentrum in 's Gravendeel. Toen ik op een dag langs de Dordtsche Kil liep, zag ik dat de rivier hoger lag dan de weg. Ik wist niet wat ik zag. Hoe kon dit? Waarom stroomt dat water niet de polder in? Toen wist ik dat ik civiele techniek wilde studeren zodra dat kon.

Na die studie ben ik bij Rijkswaterstaat gaan werken.

Die wereld is door en door rationeel en ik kon me daar goed handhaven. Toch knaagde er iets. Ik voelde me incompleet met alleen mijn hoofd. Ik wist dat rationaliteit niet mijn redding zou zijn. Maar het Nederlandse pragmatisme heeft mijn ontdekkingsreis vertraagd. Tot ik een bijeenkomst bijwoonde over ethiek. Langzaam begon ik toe te laten dat er meer was dan palen en beton. Dat was een enorme bevrijding. Zonder te weten dat ik ernaar op zoek was, heb ik ook in mijn werk de taal gevonden van rust en liefde.

(Bron: Uit de Knoop, verhalen van een veranderende overheid, 2026)

Zeg ja – Bart en Anouk

Anouk:

Zeg ja

tegen grenzen, tegen regels, tegen beter weten in
tegen zorgen voor morgen, tegen nu vandaag geen zin

Zeg ja

tegen alles wat, onbekend, onverwachts, onwrikbaar voor je staat
tegen beren, tegen draken, die je nooit alleen verslaat

Zeg ja

tegen ouder, tegen breekbaar, tegen brozer, tegen pijn
elke tikkende seconde kan een eerste, of de laatste zijn

Zeg ja

tegen glad ijs, koude winters, tegen onverwarmd, gehard als staal
tegen regen zonder schuilen, zonder armen, zonder taal

Zeg ja, voor altijd ja

in voorspoed en bij tegenslag

Zeg ja, voor altijd ja

tot de dood en zelfs daarna

Zeg ja

zeg het vol-mondig, met je ziel en zaligheid

zeg ja voor de liefde, verder dan verbeelding reikt